

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ І ПРАВА
КАФЕДРА ФІНАНСІВ, ОБЛІКУ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА**

**Реалізація методу проєктів на уроках трудового навчання в закладах
загальної середньої освіти**

Кваліфікаційна робота (проєкт)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконав: студент 411 групи
Спеціальності 014.10 Середня освіта (Трудове
навчання та технології)
Освітньо-професійної програми Середня освіта
(Трудове навчання та технології)
Подосьонов Василь Олегович

Керівник доцентка, кандидатка педагогічних
наук Шпак Лариса Миколаївна
(наук. ступінь, вчене звання, П.І.Б.)
Рецензент доктор філософії, завідувач
навчально-методичної лабораторії технологій
комунального вищого навчального закладу
«Херсонська академія неперервної освіти
Херсонської обласної ради Гаврилюк Г.М.
(посада, П.І.Б.)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	5
1.1 Історіографія та становлення методу проєктів в закладах загальної середньої освіти.....	5
1.2 Метод проєктів як умова організації проєктної діяльності учнів на уроках трудового навчання.....	13
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ЗАСОБАМИ РОЗРОБКИ ТВОРЧИХ ПРОЄКТІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ	23
2.1 Умови організації проєктної діяльності учнів на уроках трудового навчання.....	23
2.2 Особливості методики реалізації творчого проєкту «Лялька-мотанка» на уроках трудового навчання.....	33
ВИСНОВКИ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	47

ВСТУП

Проектне навчання - найважливіший інструмент організації освітньої діяльності, що робить заклад загальної середньої освіти місцем творчого пошуку і включення в реальний життєвий і виробничий контекст знань, умінь, навичок і формування в учнів ключових і проектно-технологічної компетентностей. Проектне навчання допомагає вчителю виступати в ролі помічника і посередника в самостійному навчально-дослідному пошуку, пошуку практичних рішень і діях учнів. Однак, як будь-який сильнодіючий засіб, проектне навчання неможливо повноцінно реалізувати в наказовому порядку. Тому активне впровадження методу проектів представляється виключно актуальним.

Основним завданням сучасної навчальної програми «Трудове навчання» 5-9 класи є формування професійної особи, здатної творчо мислити і відшукувати нестандартні рішення, схильної навчатися впродовж усього свого життя. Усі ці навички виробляються та закріплюються в закладах освіти. Проектний метод отримав у наш час у край велике поширення в навчанні. Метод проектів - це сумісність навчально-пізнавальних прийомів, які дозволяють вирішити ті або інші проблеми в результаті автономних дій учнів з неодмінною презентацією цих результатів. Особливу увагу потрібно адресувати на розвиток позитивної мотивації учнів, реалізації творчого підходу в освітньому процесі, самостійне отримання знань. Для цього треба застосовувати нетрадиційні форми організації навчально-пізнавальної діяльності й розвитку учнів, що дозволяють найглибше продемонструвати свої особистісні якості й творчі здобутки.

Об'єктом дослідження є освітній процес проведення уроків трудового навчання в закладах загальної середньої освіти.

Предметом дослідження є реалізація методу проектів на уроках трудового навчання.

Мета кваліфікаційної роботи - визначити методику організації проєктної діяльності учнів на уроках трудового навчання в процесі розробки навчально-творчого проєкту «Лялька-мотанка».

Завдання дослідження:

1. Виявити теоретико-педагогічні основи реалізації методу проєктів на уроках трудового навчання в процесі розробки творчих проєктів.
2. Охарактеризувати специфіку організації проєктної діяльності на уроках трудового навчання в 5-9 класах закладу загальної середньої освіти.
3. Проаналізувати класифікації проєктів і способи організації проєктної діяльності на уроках трудового навчання та виявити можливості організації проєктної діяльності учнів на уроках трудового навчання.

Методи дослідження: аналіз предмета і проблеми дослідження на основі вивчення психолого-педагогічної літератури, аналіз педагогічної діяльності і передового педагогічного досвіду, систематизація і узагальнення.

Теоретична значущість роботи полягає у визначенні суті методики організації проєктної діяльності, яка може бути використана в процесі навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках трудового навчання в закладах загальної середньої освіти.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

1.1 Історіографія та становлення методу проєктів в закладах загальної середньої освіти

За традиційною історіографією, ідея методу проєктів є справжнім продуктом американського прогресивного освітнього руху. Це слово походить від італійського дієслова «proicere», що означає «розробляти», «планувати», «братися за щось». Вважалося, що ідея спочатку була представлена в 1908 році як новий метод навчання сільському господарству, але педагог Вільям Х. Кілпатрік розробив цю концепцію та популяризував її у всьому світі у своїй відомій статті «Метод проєкту». Зовсім недавно Майкл Нолл впровадив метод проєкту до архітектурної освіти в Італії шістнадцятого століття та до інженерної освіти у Франції вісімнадцятого століття. Це ілюструє, що метод проєктів – зародився як експеримент вченого [27].

В роботі ми говоритимемо про навчальні методичні проєкти, які розробляються і реалізуються учнями в закладах загальної середньої освіти. Ястребцевой Е.Н. розглядає метод проєктів як: «спільна учбово-пізнавальна, творча або ігрова діяльність учнів, яка має спільну мету, узгодженні методи, та способи діяльності, які спрямовано на досягнення загального результату діяльності»

Підкреслюючи, що навчальний проєкт дидактичний засіб, Н.Ю. Пахомова розкриває і іншу його зрушу: «навчальний проєкт, з точки зору вчителя, - виступає дидактичним засобом, який допомагає учням освоїти метод проєктів, цілеспрямованій діяльності по знаходженню способу

вирішення проблеми шляхом рішення завдань, що витікають з цієї проблеми при розгляді її в певній ситуації». [21]

Метод проєктів вперше був запроваджений в освітніх програмах, коли випускники мали самостійно застосовувати навички та знання, які вони засвоїли в процесі навчання, до проблем, які їм доводилося вирішувати як «практикам» своєї справи. З деяким спрощеннями можна виділити п'ять фаз в історії методу проєкту [16]:

- 1590 - 1765: в архітектурних академіях в Римі та Парижі учні працюють над певною проблемою, наприклад, проєктуванням пам'ятника, фонтану чи палацу;

- 1765 - 1880: проєкт стає звичайним методом навчання; новостворені інженерні школи у Франції, Німеччині та Швейцарії переймають цю ідею. У 1865 році проєкт запровадив Вільям Б. Роджерс з Массачусетського технологічного інституту в США;

- 1880 - 1918: Кальвін М. Вудворд адаптує концепцію проєкту до освітніх завдань. У його школі фізичного навчання студенти фактично розробляють проєкти. Поступово ідея поширюється від ручного навчання (Чарльз Р. Річардс) до професійно-технічної освіти (Девід. С. Снедден, Руфус В. Стімсон) та загальної науки (Джон Ф. Вудхалл);

- 1918 - 1965: Кілпатрік розглядає метод проєктів в цілому як: «цілеспрямована діяльність, що протікає в соціальному середовищі». Після критики Бойда Х. Боде, Джона Дьюї та інших провідних американських прогресивних педагогів, підхід Кілпатріка втрачає свою привабливість у США, проте отримує загальне схвалення в Європі, Індії та Радянському Союзі;

- 1970-ті: метод «проєкту Кілпатріка», який сьогодні вважається єдиним адекватним методом викладання в демократичному суспільстві, знову відкритий у Німеччині, Нідерландах та інших європейських країнах. Під впливом британської початкової школи освітяни в США намагаються

переосмислити проєкт, розглядаючи його як важливе доповнення до традиційної, орієнтованої на вчителя навчальної програми.

Метод проєктів з'явився на початку минулого століття для вирішення актуальних на той момент завдань освіти, він не втратив своєї привабливості і в наші дні. У сучасній вітчизняній освіті склалися умови затребуваності цього методу. З огляду на помилки минулих років, ми повинні глибоко вивчити всі сторони цього непростого і універсального дидактичного засобу для правильного та ефективного його використання.

«Суть методу проєктів - стимулювати інтерес учнів до певних проблем, що передбачає володіння певним об'ємом знань, і через проєктну діяльність, яка передбачає вирішення однієї або цілого ряду проблем, показати практичне застосування отриманих знань». [16]

«Все, що я пізнаю, я знаю для чого мені треба і де, та як я можу ці знання застосувати» - ось основна теза сучасного розуміння методу проєктів, який і приваблює багато освітніх систем, які прагнуть знайти розумний баланс між академічними знаннями і прагматичними вміннями». [10]

«У ХХІ столітті виникла потреба необхідності вчитися впродовж усього життя, щоби потім застосовувати нові знання у власній практичній діяльності». [29]

У статті «Проєктна діяльність учнів», Н.М. Конішева відмічає, що слово «проєкт» останнім часом доводиться все частіше чути: майже щодня нам представляють нові проєкти на телебаченні, в освіті, медицині, організації різних сторін життя і побуту. Що стосується освіти, те поняття «Проєктна діяльність» найактивніше впроваджується з кінця 90-х років ХХ ст. в науково-практичний ужиток предметної галузі «Технології». [20]

Звернемося до суті поняття «Проєктна діяльність». В. Ф. Сидоренко відмічає, що: «проєктна діяльність представляє складну організовану систему взаємодії різних фахівців, що функціонально пов'язану з системами управління, планування і виробництва і, у свою чергу, являється особливого

роду виробництвом проєктної документації, в мові якої передбачається бажаний і призначений до здійснення образ майбутнього проєкту - речі, предметного середовища, системи діяльності, способу життя».

На думку С. Н. Бабіной проєктна діяльність: «це розумово-трудова діяльність, спрямована на створення теоретичної моделі об'єкту проєктування і матеріальної реалізації її у вигляді макету, моделі, прототипу, готового виробу». [16]

У своєму дослідженні поняття методу проєктів Тарасова І.П. приходить до структури: ««що Проєкт - це п'ять «П»»: проблема - проєктування(планування) - пошук інформації - продукт - презентація. Можна виділити ще, шосте ««П» - це його портфоліо», звіт, в якому зібрані усі робочі матеріали, у тому числі чернетки, щоденники, плани, звіти та ін».. [32]

У визначенні Н.Ю. Пахомової: «Метод навчального проєкту - це одна з особистісно-орієнтованих технологій, спосіб організації самостійної діяльності учнів, спрямований на рішення задачі навчального проєкту, інтегруючий в собі проблемний підхід, групові методи, рефлексії, презентативні, дослідницькі, пошукові і інші методики» [19]

Проєктна діяльність учнів і професійна проєктна діяльність фахівців істотно відрізняються один від одного.

В своїх дослідженнях О.М. Коберник зазначає: «головна відмінність навчальних проєктів від професійних полягає в тому, що вони мають бути суто дидактичними, тобто їх дозвіл повинен детермінуватися цілями формування певної системи знань, умінь і навичок. Причому йдеться не про спеціальні проєктні знання і уміння, а про поглиблення загальноосвітньої підготовки і розвиток творчих здібностей учнів. Проєктна діяльність в освітньому процесі не може розглядатися як самоціль (спрямованість на підготовку фахівців-проєктувальників). Вона є винятковим по своїй ефективності засобом розвитку у здібностей, що навчаються, до

винахідництва, раціоналізації і творчої діяльності» [11].

Отже, відмітимо, що основною метою професійної, трудової проектної діяльності під час освітнього процесу є виробництво громадського цінного продукту у вигляді якого-небудь технічного проєкту, представленого найчастіше у вигляді креслення, схеми, іноді у вигляді макету майбутнього виробу, об'єкту проєктування, в нашому випадку створення ляльки-мотанки.

Основним продуктом діяльності є технічний проєкт, а для проектної діяльності учнів кінцевим продуктом являється готовий виріб, тобто реальна закінчена річ. В якості засобу навчання проєктна діяльність учнів дозволяє управляти як змістом проєкту, так і рівнем його складності. У проєктній діяльності задається лише тема проєкту, а його зміст і рівень складності визначаються самим суб'єктом праці - учнями, і залежить від багатьох зовнішніх чинників. Таким чином, проєктна діяльність учнів може розглядатися як самостійна психолого-педагогічна категорія.

У проєктній діяльності учнів соціальні мотиви також відіграють важливу роль - бажання отримати позитивні відмітки за свої знання, мотиви змагань самоствердження в групі однолітків. Але на перше місце виходять учбові - пізнавальні мотиви: прагнення до пізнання нового, новизна в роботі, що виникає по ходу виконання проєкту до пізнавальних мотивів самоосвіти і самовдосконалення [14].

Реалізація методу проектної діяльності на уроках трудового навчання – це послідовна сукупність навчально-пізнавальних прийомів, які дозволяють розв'язати ту або іншу проблему в результаті самостійних дій учнів.

Якщо говорити про метод проєктів як про педагогічну технологію, то ця технологія припускає використання дослідницьких, пошукових, проблемних методів, з одного боку і інтеграція знань, умінь з різних галузей науки, техніки, технології, творчих областей, тощо.

Актуальними стають завдання виховання особи, здатної адаптуватися в умовах світу, що постійно міняється, і знаходити рішення у будь-яких

життєвих і професійних ситуаціях.

Сучасна методика освіти диктує необхідність такої організації освітнього процесу, де провідною метою стає розвиток здібностей і пізнавальних інтересів учнів, навчити кожну дитину мислити, самостійно добувати нові знання, формувати у нього потребу в самовизначенні.

В закладах загальної середньої освіти викладання навчального предмету «Технології» не лише допускає, але і припускає введення методу проєктів як в класно-урочну, так і в позакласну діяльність учнів [13].

«Проєктно-дослідницька діяльність учнів під час освітнього процесу, прописана в стандарті освіти. Найважливішим компонентом нової моделі освіти є її орієнтація на практичні навички, на здатність застосовувати знання, реалізовувати власні проєкти. На практиці діяльності інновацій в освітніх закладах прийнято називати компетентісними. Йдеться про оволодіння учнями уміннями комунікації, аналізу, розуміння, ухвалення рішень. При такому підході істотно змінюється роль і завдання вивчення навчального предмету – технологія (трудове навчання), зростає значущість уроків з елементами освоєння методу проєктів. У них активно використовуватимуться проєктні методи, що залучають учнів до практичної діяльності. Отже, кожен учень має бути навчений цій діяльності. Таким чином, проєктна дослідницька діяльність учнів стає усе більш актуальною в сучасній педагогіці. І це не випадково. Адже саме в процесі правильної самостійної роботи над створенням проєкту краще всього формується культура розумової праці учнів». [5]

Ця педагогічна технологія вимагає від учителя не стільки пояснення нового матеріалу, скільки створення умов для розширення пізнавальних інтересів дітей, саме тому вчитель технології - керівник проєкту - повинен мати високий рівень загальної культури, творчі здібності, розвинену фантазію, бути генератором ідей, ініціатором втілень. Авторитет вчителя трудового навчання базується на здібності бути лідером цікавих починань,

попереду виявляється той, хто провокує самостійну активність учнів, хто кидає виклик їх кмітливості і винахідливості. У певному значенні вчитель перестає бути «наочником», а стає педагогом широкого профілю. Таким чином, навчальний проєкт для нього - це дидактичний засіб, що дозволяє навчати проєктуванню, тобто цілеспрямованій діяльності по знаходженню способу вирішення встановлених проблем - шляхом вирішення різноманітних навчально-творчих завдань.

«Проєктну діяльність можливо опановувати цілеспрямовано, в процесі спеціально організованого навчання. Навчання проєктуванню, інакше кажучи проєктна освіта це формування «проєктного» способу взаємодії зі світом, знімаючого протиріччя технологічного етапу сучасного громадського розвитку в цілому». [9]

Реформування змісту освіти відкриває широкі горизонти для реалізації вищеназваного підходу. Проєктна діяльність людини виробляється в процесі виконання учбових творчих проєктів.

В сучасний учбовий процес впроваджуються нові методи навчання, які відроджують досягнення педагогіки минулого століття і побудовані на принципі саморозвитку, активності особи. В першу чергу до такого методу відносять проєктне навчання. Проєктне навчання допомагає сформувати так званий проєктувальний стиль мислення, який сполучає в єдину систему теоретичні і практичні складові діяльності людини, дозволяє розкрити, розвинути, реалізувати творчий потенціал учнів. Але, незважаючи на усі плюси цього методу, в сучасній освіті він не дуже поширений. Його тільки починають вводити в учбовий процес і, як правило, використовують на факультативних заняттях [12].

У основі методу проєктів як особистісно-орієнтованій педагогічній технології лежить визнання унікальної суті кожного учня і його індивідуальності. Роль вчителя в цьому випадку полягає в організації відповідного освітнього середовища, навчаючись в якій учень спирається на

особовий потенціал і відповідну технологію навчання. Метод проєктів визначається як спільна діяльність учнів та вчителя, яка спрямована на індивідуальну самореалізацію учнів, розвиток їхніх особових якостей в ході виконання проєкту. У учнів виробляється і закріплюється звичка до аналізу споживчих, економічних, екологічних і технологічних ситуацій, здатність оцінювати ідеї, виходячи з реальних потреб і матеріальних можливостей, вибирати найбільш технологічний, економічний, таких, що відповідають вимогам дизайну, спосіб виготовлення об'єкту проєктної діяльності.

Під час реалізації методу проєктів на уроках трудового навчання в закладах загальної середньої освіти - результати проєктної діяльності повніше забезпечуються сучасним вимогам до розвитку особистості учнів, враховуються їх індивідуальні інтереси і здібності. Система навчання учнів залишається «відкритою», в неї можуть додаватися ті або інші дидактичні прийоми, методи навчання, що враховують різні чинники і умови цілісного рішення технологічної проблеми, оскільки найбільшу ефективність мають різні їх поєднання.

Готовність вчителя до інноваційної діяльності визначається його здатністю створювати, сприймати, реалізовувати нововведення, а успіх інноваційної діяльності шкільної залежить від сформованості проєктувальних умінь педагогів. «Отже, основою готовності вчителя до інноваційної діяльності є проєктна культура». [18]

Проєктна культура як частина загальної культури - творчої, перетворюючої діяльності - стає стилем мислення учнів, а безпосередня їх участь в реалізації проєктів під керівництвом вчителя дозволяє сформулювати у них цілісні уявлення про розуміння взаємозв'язку творчої праці, і ролі людини в ній. Виконуючи творчі проєкти, засновані на особистісно-орієнтованій технології, учні краще і швидше опановують основи проєктування, технології, комунікації і рефлексії, результати досліджень показують позитивну динаміку.

Теорія і практика методу проєктів на уроках технологій як особистісно-орієнтованій педагогічній технології показує, що творча діяльність учнів, забезпечується цілісністю педагогічного процесу, дозволяє в єдності здійснювати розвиток й організувати навчально-пізнавальну діяльність учнів в процесі розробки творчого проєкту.

У основі особистісно-орієнтованої технології в процесі використання методу проєктів лежить визнання унікальної суті кожного учня і його індивідуальності. Роль вчителя в цьому випадку полягає в організації відповідного освітнього середовища, навчаючись в якій учень спирається на особовий потенціал і відповідну технологію навчання. Метод реалізується як спільна діяльність учнів і вчителя, яка спрямована на індивідуальну самореалізацію учнів і розвиток його особових якостей в ході виконання проєкту [19].

Світ, в якому ми живемо, постійно змінюється, і швидкість цих змін неухильно росте. Щоб не лише вижити, але і добитися успіху у такому світі, закладам загальної середньої освіти доводиться постійно оновлювати і удосконалювати свої освітні продукти і послуги.

«Проєкти - цей ефективний засіб, за допомогою якого втілюються в життя будь-які задумки і інновації. Це можна визначити наступним рівнянням: Великі зміни = Більше інновацій = Більше проєктів». [34]

1.2 Метод проєктів як умова організації проєктної діяльності учнів на уроках трудового навчання

Проблеми технологічної освіти в сучасних закладах загальної середньої освіти є предметом досліджень багатьох теоретиків педагогіки і вчителів-практиків. Навчальний предмет «Трудове навчання» забезпечує формування

культури праці, технологічної культури, практичних умінь та знань учнів, що відбивають поширені методи, засоби, процеси, результати та наслідки пізнання, застосування, отримання або перетворення об'єктів природного або соціального середовища. Це дозволяє учням успішно адаптуватися в сучасному технологічному середовищі, активно брати участь в його перетворенні і самореалізовуватися у навколишньому світі [22].

Оскільки ми розглядаємо проєктну діяльність як педагогічну технологію, то виділимо ключові характеристики педагогічної технології :

- цільова спрямованість;
- теоретичні позиції;
- система дій вчителя і учнів;
- якісний новий результат.

«Головні завдання реалізації методу проєктів на уроках трудового навчання»: []

1. Підвищувати упевненість учнів у своїх силах. А саме:

- дозволити учням побачити себе як людину здатну і компетентну;
- розвивати в учнях уміння адекватно оцінювати себе і свою діяльність.

2. Розвивати в учнях «командний дух» і «почуття ліктя», надихати їх на розвиток такої необхідної соціальної навички, як комунікабельність і уміння співпрацювати.

3. Забезпечувати механізм розвитку критичного мислення учнів, уміння шукати шляхи рішення поставленої задачі.

4. Розвивати в учнів дослідницькі уміння (виявляти проблеми, шукати інформацію з літератури), спостережливість, уміння будувати гіпотези, узагальнювати, мислити аналітично.

Суть методу проєктного навчання полягає в тому, щоб учні в процесі роботи над проєктом осягали реальні процеси, проживали конкретні ситуації, залучалися до проникнення углиб нових непізнаних явищ, конструювали нові процеси, об'єкти, тощо.

Оскільки предметом нашого дослідження є організація проєктної діяльності учнів середніх класів, то необхідно виділити педагогічні характеристики саме такої проєктної діяльності.

«Проєктна діяльність, організована в середніх класах (з підлітками) спирається на наступні правила і принципи»:[1]

- у команді немає лідерів, усі члени команди рівні;
- команди не змагаються;
- усі члени команди повинні отримувати задоволення від спілкування один з одним, та від того, що вони разом виконують проєктне завдання;
- кожен повинен отримувати задоволення від почуття упевненості в собі.
- усі повинні проявляти активність і вносити свій вклад в загальну справу.
- відповідальність за кінцевий результат несуть усі члени команди, що виконують проєктне завдання.

Основний принцип методу проєктів полягає в такій організації учнів, при якій забезпечується їх максимальна самостійність. Метод проєктів відноситься до способів когнітивного інструктажу. Характерними особливостями методу проєктів є проблемність, інтегрованість та контекстність.

«Роль і функції педагога в проєкті» : [24]

- ентузіаст - надихає і мотивує учнів на досягнення мети;
- фахівець - має знання і уміння в декількох (не обов'язково в усіх) областях;
- консультант - організовує доступ до інформаційних ресурсів, у тому числі до інших фахівців;
- керівник - організовує процес проєктування, особливо в питаннях планування часу;
- «людина, яка ставить питання» (по Дж. Пітту), - організатор обговорення різних способів подолання виниклих труднощів (людина, що

ставить непрямі, навідні питання, допомагає виявити помилки, тощо);

- координатор групового процесу - організовує групове взаємонавчання;
- експерт - аналізує результати виконаного проєкту.

Діяльність суб'єктів процесу проєктування на різних його етапах розглянуто в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Діяльність суб'єктів процесу проєктування на різних його етапах

Етапи	Завдання	Діяльність учнів	Діяльність педагога
Початковий	Визначення теми, уточнення цілей, схожих положень. Вибір робочої групи.	1. Уточнюють інформацію. 2. Обговорюють завдання.	1. Мотивує учнів. 2. Пояснює мету проєкту. 3. Спостерігає.
Планування	Аналіз проблеми. Визначення джерел інформації. Постановка завдань і вибір критеріїв оцінки результатів. Рольовий розподіл в команді.	1. Формують завдання. 2. Уточнюють інформацію (джерела). 3. Вибирають і обґрунтовують свої критерії успіху.	1. Допомагає в аналізі і синтезі (на прохання). 2. Спостерігає.
Ухвалення рішення	Збір і уточнення інформації. Обговорення альтернатив («мозковий штурм») Вибір оптимального варіанту. Уточнення планів діяльності.	1. Працюють з інформацією. 2. Проводять аналіз і синтез ідей. 3. Виконують дослідження.	1. Спостерігає. 2. Консультує.

Продовження табл. 1.1

Виконання	Виконання проекту.	1. Виконують дослідження і працюють над проектом. 2. Оформляють проект.	1. Спостерігає. 2. Радить (на прохання).
Оцінка результатів	Аналіз виконання проекту, досягнутих результатів (успіхів і невдач). Аналіз досягнення поставленої мети.	Беруть участь в колективному самоаналізі проекту і самооцінці.	1. Спостерігає. 2. Спрямовує процес аналізу (якщо необхідно).
Захист проекту	Підготовка доповіді : обґрунтування процесу проектування, пояснення отриманих результатів. Колективний захист проекту. Оцінка.	1. Захищають проект. 2. Беруть участь в колективній оцінці результатів проекту.	Бере участь в колективному аналізі і оцінці результатів проекту.

Розглянемо види проектів, які можна використати на уроках трудового навчання. С. Хейнс – «виділяє наступні чотири категорії проектів» [16] :

1. Інформаційний і дослідницький проект.
2. Оглядовий проект.
3. Продукційний проект (найбільш поширений на уроках трудового навчання та технологій).
4. Проекти-інсценування або організаційні проекти.

Проекти, які реалізуються на уроках трудового навчання, можуть бути різноманітні за формою. Наприклад, створення технологічної карти і виготовлення виробу, організація: «трудового десанту» з репортажем з місця подій та ін.

«Різноманітні проекти і за об'ємом. Можна виділити три види навчальних проєктів»: [34]

- Короткострокові (2-6 годин).
- Середньострокові (12-15 годин).
- Довгострокові, потрібен час для пошуку матеріалу, його аналізу, тощо).

За змістом дослідницький проєкт може бути:

- Монопредметним (тільки по обслуговуючій або технічній праці).
- Міжпредметним (інтегрується складна тематика декількох предметів, наприклад, історія і трудове навчання; креслення і трудове навчання, образотворче мистецтво й трудове навчання та ін.).

- Надпредметним (наприклад, «Будинок, в якому я хочу жити», який виконується в ході факультативів, вивчення інтегрованих курсів, роботи в творчих майстернях).

По включенню в навчальні плани проєкт може бути:

- Підсумковим (коли за результатами його виконання оцінюється освоєння такими, що вчаться певного навчального матеріалу).

- Поточним (в цьому випадку частина змісту навчального предмета вноситься на самоосвіту і проєктну діяльність).

Отже, організація методу проєктної діяльності на уроках трудового навчання спрямована на формування активної позиції учнів, інтеграцію різних предметних сфер, реалізацію знань, умінь і навичок в конкретній суспільно-корисній діяльності. Домінування навчально-творчих завдань робить проєктну технологію - технологією навчання, а не виховання. Ланцюжок методу технологічних проєктів близький до технології «проблемного» навчання. Проте, проєктна технологія не допускає ситуації учбового ускладнення (проблемних ситуацій), що моделюється учителем, але в набагато більшому ступені орієнтована на об'єктування результату, та його соціально-продуктивний резонанс. Так, на уроці трудового навчання в основі проєкту може бути покладено теоретичне навчальне ускладнення, або

практичне завдання [18].

Завдання вчителя під час реалізації методу проєктів на уроках трудового навчання полягає в тому, щоб в процесі виконання проєктів реалізувався логічний ланцюжок вибору теми проєкту і його форми виконання (індивідуальна або групова) на основі інтересу, який сформувався у учня, до рефлексії з приводу отриманих результатів.

Проведений нами аналіз дозволив виявити типові помилки в організації проєктної діяльності учнів:

- неправильне розуміння сутності методу проєктів і його використання, коли звичайну практичну роботу називають проєктом, упускаючи етап дослідження (виявлення проблеми, пошук шляхів вирішення, аналіз варіантів, вибір кращого за критеріями);

- формальний підхід до проєкту: проведення дослідження зводиться до написання реферату по темі без аналізу; дотримання заданої «зверху» структури проєкту без урахування його специфіки; проведення захисту без аналізу і оцінки власної діяльності, при цьому не формуються рефлексивні вміння;

- вчителя залучають до виконання проєктів тільки успішних учнів і працюють разом з ними на зовнішній результат, який можна «показати» на конкурсі; в результаті на заключний етап олімпіади потрапляють одні й ті ж учні.

А.І. Терещук виділяє наступні такі помилки: «проєктна діяльність в освіті ведеться за окремими напрямками, не пов'язаним єдиною метою; теми проєктів вчитель вибирає та формулює стихійно, продукти проєктної діяльності розрізнені, не мають подальшої практичної цінності; кожен учень протягом навчального року одночасно працює над декількома проєктами з різних предметів, що викликає перевантаження». Автор пропонує для вирішення цієї проблеми: «організувати виконання шкільних мегапроєктів». [2]

Аналізуючи причини помилок, слід визнати, що до теперішнього часу недостатньо розроблена методика навчального проєктування, і навіть немає єдиного визначення цього методу. Як вважає Боринець Н. І.: ««по суті метод проєктів - дидактична система, що складається із сукупності методів, а слово «метод» у назві цієї системи ускладнює розуміння педагогічної сутності проєктної діяльності як освітнього феномена». У проєктному навчанні педагог використовує безліч форм і методів навчання, спрямованих на досягнення спільної мети. Це інтегральна технологія, що включає мозковий штурм, дискусію, методи проблемного навчання, ділові ігри та ін». [5]

«Вибір теми проєкту - це перший дослідницький і пошуковий етап творчої роботи учнів. Він передбачає самостійність учнів, виходячи з рівня розуміння і усвідомлення ними актуальності теми, оцінки її теоретичного і практичного сенсу. Велике значення при цьому має інтерес самих учнів, що виникає в ході навчально-пізнавальної діяльності, чи то повсякденному житті, прагнення до кінця досліджувати і розібратися в даній проблемі, створити «новий виріб»» [29].

На цьому етапі відбувається уточнення завдання на виготовлення об'єкта, у тому числі арт-об'єкта, окремого виробу або колекції. Визначати концепція - ідея проєкту. Далі формуються завдання проєктування.

Як було зазначено вище, вибір теми проєкту повинен бути заснований на виявленій потреби або проблеми. У педагогічній практиці склалася традиція складати приклад переліку тем проєктних робіт. Але це не позбавляє учня можливості вільного, ініціативного вибору об'єкта навчально-пізнавальної діяльності, учні мають право самостійно обрати об'єкт, який зацікавив його в процесі навчання, однак такий об'єкт повинен відповідати навчальній програмі «Трудове навчання» і бути узгодженим з вчителем трудового навчання.

Тема проєкту повинна відображати найбільш цікаві і важливі проблеми свого регіону, найближчого соціуму, своєї сім'ї, закладу загальної середньої

освіти і бути спрямована на їх вирішення. Тематика проектних робіт учнів повинна також відповідати чинній програмі предмета «Трудове навчання» 5-9 класи.

Проектна робота може виконуватися не один рік і гуртуватися на матеріалі виконаних учнями раніше досліджень, рефератів, доповідей та інших навчальних робіт, а також виконуватись за матеріалами, зібраним ними особисто [6].

Формулювання теми має відображати зміст проекту. Наприклад, тема може зачіпати проблеми екодизайну в інтер'єрі і звучати так: «Розробка проекту оформлення дитячої кімнати в екологічному стилі». У зміст роботи входить пошук стилізації образу; вибір створення ескізів в різних стильових рішеннях і художніх техніках.

Теми проектів за даним напрямком можуть мати і такі формулювання: «Розробка колекції декоративних подушок-іграшок «Риби»» для дітей дошкільного віку біонічним методом «Проектування», «Проектування шкільного краєзнавчого музею», «Дизайн-проект кабінету релаксації в закладі загальної середньої освіти», «Розробка конструкції меблів», тощо.

Різноманітною може бути і тематика творчих проектів соціальної спрямованості, які з кожним роком все більш популярні серед учасників олімпіади «Дизайн-проект», розвиваючих трансформованих іграшок для дітей, або розробка і організація розвиваючих ігор для дітей дошкільного віку (на прикладі виготовлення книг-розкладачок зі знімними елементами).

Теми по створенню одягу можуть бути також дуже різноманітними: «Розробка колекції молодіжного одягу» час «вражати» в класичному стилі методом аналогії. Методи проектування (аналогії, асоціації, комбінаторики і трансформації, на основі простого крою і безрозмірного одягу, з використанням різних нетрадиційних матеріалів і т. д.) вибираються учнем в відповідно до асортименту, девізом, призначенням колекції, типом споживача, якістю матеріалів [3].

Тема проєкту може бути сформульована наступним чином: «Створення театральних костюмів, розробка оформлення вистави», тоді в зміст діяльності входять пошук стильового рішення оформлення вистави; виконання планшетного ряду, друкованої продукції по темі вистави, глибоке вивчення історичного костюма, виконання реконструкції або створення образу епохи за допомогою костюм.

Творчий проєкт може мати науково-дослідний характер: ««Реконструкція історичного костюма (із зазначенням епохи, народності, країни)», або «Реконструкція історичних меблів», «Реконструкція головний убір...», можна створити щось нереальне, наприклад «Проєкт костюма космонавта для відпочинку», або «Розробка радіокерованого трансформованого робота», тощо». [26]

Запропоновані теми та напрямки можуть бути конкретизовані стосовно різних груп споживачів, матеріалів, призначень одягу для чоловіків, жінок і дітей, стилям інтер'єру, технікам декоративно-прикладної творчості. Все це конкретно обговорюється в завданні.

Після вибору теми, узгодження її з вчителем трудового навчання, і затвердження теми учнем у визначені вчителем терміни, складається план роботи над проєктом і графік консультацій.

Один з головних етапів, являється збір інформації за темою дослідження. Зазначимо, що цей етап у підготовці роботи, являється і вивченням інформації за темою. Підбір інформації є обов'язком одного з учнів (учасника проєкту). Керівник лише допомагає учням визначити основні напрямки роботи, окреслити передбачувану траєкторію руху в дослідженні, вказує основні джерела, на які слід звернути увагу, роз'яснює, де знайти необхідну інформацію [17].

При підборі інформації рекомендується в першу чергу звернутися до джерел технологічного характеру: підручники та електронні ресурси по конструюванню і моделюванню необхідних виробів з необхідних матеріалів

(наприклад, Лін Жак. Техніка крою, 800 малюнків моделей, детальних креслень і наочних схем. М.: 2018 р.), до періодичних видань: журнали «Ательє», «Ліза», «Бурда модний», та інші. Треба обов'язково звернути увагу до вимог контролю якості виробів, також на міжнародні стандарти щодо відповідності розмірів та інших параметрів виробів, якості матеріалів-пряжі, тканин, тощо.

Для розширення переліку використовуваних джерел корисно використовувати можливості різних бібліотек, включаючи електронні ресурси.

Корисно приділяти увагу посиланням в книгах і статтях на роботи інших авторів. Вони містяться в тексті в підрядкових примітках або в бібліографічних списках.

Складений список джерел інформації, що підлягає вивченню, слід показати керівнику, який повинен перевірити, наскільки повно та правильно підібрана інформація по темі. При необхідності керівник повинен допомогти в проєктній роботі, дати пораду з питання послідовності ознайомлення з підібраними джерелами інформації.

Учнями виконується збір інформації (конспектування, ксерокопіювання і сканування матеріалу) по темі проєкту, її аналіз і узагальнення (історії костюма і моди, тенденцій розвитку модної індустрії, перспектив дизайну та легкої промисловості, дизайну виробів для інтер'єру; технік, що використовуються в декоративно-прикладному мистецтві, тощо). З урахуванням теми, слогану (девізу) об'єкта або колекції вибирається і вивчається творче джерело (або кілька джерел) [23].

Визначаються матеріали: тканини, пластмаси, породи дерева та ін., фурнітура, види художньої обробки матеріалу, які імовірно будуть використані в роботі.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ЗАСОБАМИ РОЗРОБКИ ТВОРЧИХ ПРОЄКТІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

2.1. Умови організації проєктної діяльності учнів на уроках трудового навчання

Під час реалізації методу проєктів на уроках трудового навчання треба надавати велике значення віковим психофізіологічним особливостям учнів, тобто теми дитячих праць вибирають зі змісту учбових дисциплін або наближені до них. Проблема проєкту або дослідження, що забезпечує мотивацією підключення до автономної роботи, зобов'язана бути у сфері пізнавальних захоплень дитини і знаходитися в області розвитку. Тривалість виконання позаурочних занять дослідження проєкту раціонально обмежувати одним або двома тижнями, урочно-одним, або двома здвоєними уроками [23].

Важливо, спільно з учнями призначати учбові цілі по вивченню прийомів дослідження і проєктування, як загально-навчальними уміннями, так і особовими. Раціонально в процесі праці над темою підключати режим - спостереження, екскурсії, працю з різноманітними текстовими джерелами інформації, громадські акції, підготовка висновку і соціальну презентацію (із запрошенням старших учнів, колег учителів і начальників, батьків) [5].

Реалізацію методу проєктів на уроках технології в закладах загальної середньої освіти, бажано починати з п'ятого класу (вираження питань, рефлексія, планування вчинків, тощо). Отже, в п'ятому класі (другому півріччі), було б доцільно планувати проведення одного проєкту, у шостому класі - двох проєктів. Якщо дозволяють ресурси учбового закладу, проєктне заняття можна проводити в урочний час, за умови особистого мотивованого

підключення учнів до працю.

Організація проєктної діяльності вимагає грамотного, науково обґрунтованого підходу і рішення комплексу завдань, які вирішуються під час освітнього процесу, і пов'язані з формуванням певного середовища, підготовкою кадрів, навчанням учнів:

- використання методу проєктів дозволяє кардинальну зміну ролі вчителя, який тепер повинен стати організатором проєктної діяльності (у основі проєктування лежить присвоєння учням новій інформації, але цей процес здійснюється у сфері невизначеності, і його треба організувати), керівником проєкту (педагогічний супровід проєкту), консультантом (вчитель провокує питання, роздуми, самостійну оцінку діяльності, моделюючи різні ситуації, трансформуючи освітнє середовище), тощо;

- навчання учнів новим умінням і навичкам проєктування (проблематизації, цілеспрямованості, плануванню діяльності, пошуку потрібної інформації, практичному застосуванню знань, проведенню дослідження, презентації діяльності і її результатів, самоаналізу і рефлексії).

Під час освітнього процесу необхідною умовою для виконання учнями проєктів являється обов'язкова наявність інформаційного ресурсу, що забезпечує самостійність учнів у виборі теми проєкту, і в його виконанні. Мають бути створені умови для оформлення результатів проєктної діяльності і публічної презентації (надання вільного доступу до комп'ютерної техніки і іншого устаткування, стендовому простору, тощо). Робота над проєктом є приводом для організації соціальної практики учнів, тому необхідною умовою під час освітнього процесу стає організація освітнього середовища, що виходить за рамки освітньої установи. Для продуктивної проєктно-учбової діяльності учнів потрібна ще і особлива готовність, «зрілість», що полягає в наступних моментах:

По-перше, це сформованість у учнів ряду комунікативних умінь, що лежать в основі ефективних соціально-інтелектуальних взаємодій в процесі

навчання, до яких відносяться :

- уміння запитувати (з'ясовувати точки зору інших учнів, робити запит вчителеві в ситуації «дефіциту» інформації або способів дій);
- уміння управляти голосом (говорити чітко, регулюючи гучність голосу залежно від ситуації, щоб усі чули);
- уміння виражати свою точку зору (зрозуміло для усіх формулювати свою думку, аргументовано його доводити);
- уміння домовлятися, вибирати в доброзичливій атмосфері найвірніше, раціональніше, оригінальніше рішення, міркування).

Ці уміння формуються з перших днів знаходження дитини в освітньому закладі, коли учні спільно з вчителем - в учбових ситуаціях «відкривають» і доступно для себе формулюють необхідні «правила спілкування», що регулюють як зовнішню сторону (побудова висловлювань), так і внутрішню (зміст висловлювань) [7].

Другим показником готовності учнів до проєктної діяльності виступає розвиток мислення учнів, певна «інтелектуальна зрілість».

Передусім, мається на увазі, сформованість узагальненості розумових дій як інтеграційної характеристики, що включає :

- розвиток аналітико-синтетичних дій;
- сформованість алгоритму порівняльного аналізу;
- уміння виявляти істотну ознаку, співвідношення даних, що становлять умову завдання;
- можливість виділяти загальний спосіб дій;
- перенесення загального способу дій на інші учбові завдання.

При цьому якісними характеристиками розвитку усіх складових узагальненості розумових дій у учнів являються широта. Міра самостійності і обґрунтованість.

До «інтелектуальної зрілості» також відноситься наявність у учнів таких якостей мислення, як варіативну гнучкість, і самостійність.

В якості третього показника готовності учнів до ефективної проєктної діяльності розглянемо досвід розгорнутої, змістовної, диференційованої діяльності самооцінки і оцінної, яка сприяє формуванню у дітей наступних необхідних умінь :

- адекватно оцінювати свою роботу і роботу однокласників;
- обґрунтовано і доброзичливо оцінювати як результат, так і процес рішення учбової задачі з акцентом на позитивне;
- виділяючи недоліки, робити конструктивні побажання, зауваження.

Формування віще зазначених показників готовності учнів до проєктної діяльності є необхідною умовою для застосування методу проєктів в процесі навчання.

Вивчивши конспекти педагогів по організації і впровадженню методу проєктів можна сформулювати висновки. В процесі роботи над проєктом в учнів можна виробити наступні уміння і навички :

- Встановлювати мету заняття, планувати її, реалізовувати діяльність, порівнювати її підсумок і мету, перевіряти власну діяльність.
- Реалізовувати розумові операції, що вміщуються до складу проєктної діяльності.
- Стежити за проведенням елементарних дослідів, засновувати елементарні моделі предметів і явищ навколишнього світу.

Працюючи над проєктами, учні знайомляться з різноманіттям навколишнього світу, набувають судження про його конструкцію, та способи пізнання цього світу, навчаються «автономно» знаходити інформацію, класифікувати і об'єднувати її; під час реалізації методу проєктів виробляється відповідальність за свою діяльність, ввічлива і рівна взаємодія з однолітками (однокласниками).

Проєктна навчальна діяльність пов'язана з виявленням потреб учнів за допомогою проєктування і створення продукту, з яким вони ще не знайомі. Проєктна діяльність є творчою учбовою працею по знаходженню рішення

абстрактної задачі, цілі і зміст якої встановлюються учнями і реалізуються в процесі абстрактного опрацювання і утилітарної підтримки, з боку вчителя технології.

Під час реалізації методу проєктів на уроках трудового навчання, базуючись на досвід і захоплення учнів, педагог допомагає їм знайти спрямованість, цілі і зміст учбової діяльності, методи розгляду і оцінки підсумку, оформити звіт по виконанню проєкту. Таким чином, коли йдеться про взаємодію педагога і учня в освітньому процесі створення проєкту, справедливіше говорити про метод проєкту. Звідси, поняття «Проектне навчання», «метод проєктів», «учбова проєктна діяльність» взаємозв'язані, а проєктна учбова діяльність і метод проєктів є компонентами проєктного навчання. Можна виділити різноманітні рівні проєктів: виконувальний, конструктивний, творчий. На першому періоді застосування проєктного навчання у учнів мало досвіду для автономного відшукування, учні послідовно реалізують призначення викладача про послідовність своїх дій. Іноді проєкт реалізовується при невимушеній інструкції педагога, він є виконавським. Виконання подібних проєктів неминуче. Але, і при цьому педагог не нав'язує особистих міркувань, а привносить варіації для обговорення колективних дій.

Розглянемо організаційну роботу персональних, та групових проєктів на уроках трудового навчання в закладах загальної середньої освіти. Єдиної точки зору на те, як має бути організована робота над проєктом - індивідуально або в групі, не існує. Система «Міжнародний бакалаврат» допускає тільки персональні проєкти. Але, один з видатних сучасних дослідників проєктів Е.С. Полат, вважає, що метод проєктів ефективний лише у поєднанні з «технологією роботи групової співпраці». У кожній формі групової або індивідуальної, є свої переваги і свої недоліки.

«Переваги персональних (індивідуальних) проєктів»: [34]

- план роботи над проєктом може бути побудований і відстежений з

максимальною точністю;

- в учнів формується почуття відповідальності, оскільки виконання проєкту залежить тільки від нього;

- учень набуває досвіду на усіх без виключення етапах виконання проєкту - від народження задуму до підсумкової рефлексії.

- формування у учнів найважливіших загально учбових умінь і навичок (дослідницьких, презентаційних, оцінних) виявляється цілком керованим процесом.

«Недоліки персональних (індивідуальних) проєктів»: [34]

- не завжди один і той же учень може виступати в ролі розробника, оформлювача, автора презентації;

- не розвиваються навички співпраці при роботі на усіх етапах виконання проєкту;

- не завжди можна застосувати ширший спектр шляхів вирішення проблеми, ідей, гіпотез, тощо.

«Розглянемо переваги групових проєктів»: [30]

- у проєктній групі формуються навички співпраці;

- проєкт може бути виконаний «глибше» і «різнобічно»;

- на кожному етапі роботи над проєктом, як правило, є свій ситуативний лідер: лідер-генератор ідей, лідер-дослідник, лідер-оформлювач продукту, лідер-режисер презентації;

- кожен учень, залежно від своїх сильних сторін, активно включається в роботу на певному етапі;

- у рамках проєктної групи можуть бути утворені підгрупи, що пропонують різні шляхи вирішення проблеми, ідеї, гіпотези, точки зору;

- елемент змагання між учнями, як правило, підвищує мотивацію учасників і позитивно впливає на якість виконання проєкту.

Все ж таки є і недоліки групових проєктів, а саме:

- знижується почуття відповідальності за кінцевий результат,

сподіваючись на те, що якщо щось не встиг зробити один, то це доробить інший;

- учень набуває одностороннього досвіду, оскільки виконує тільки йому доручену ділянку роботи;

- в результаті колективного методу роботи над проектом, учні «тушуються» перед виникаючою необхідністю організації самостійної повноциклічної роботи над якою-небудь темою.

Під час реалізації методу проектів на уроках технології, в закладах загальної середньої освіти інколи проводиться розподіл учнів по проектних групах.

Рішення цієї педагогічної задачі вимагає поєднання принципів самостійності учнів у виборі теми і рівної чисельності складу проектних груп. Оптимальна схема розподілу учнів по проектних групах може бути 3, 5, іноді - 7 чоловік, оскільки при великій кількості учнів групи стають педагогічно некерованими. Такі групи доцільно зберігати від початку роботи над проектом (вибір теми) і до захисту проекту [22].

Класифікація методу проектів за домінуючою діяльністю учнів, практико-орієнтований проект націлений на рішення соціальних завдань, що задовольняють інтереси учасників проекту. Ці проекти із самого початку відрізняють чітко позначений результат діяльності його учасників, який може бути використаний в житті класу, освітнього закладу, мікрорайону, міста, держави. Форма кінцевого продукту при цьому різноманітна - від навчального посібника для кабінету технологій, до пакету рекомендацій по відновленню економіки України. Цінність проекту полягає в реальності використання продукту на практиці і його здібності розв'язати задану проблему [27].

Дослідницький проект по структурі нагадує наукове дослідження. Він включає обґрунтування актуальності вибраної теми, постановку завдання дослідження, обов'язкове висунення гіпотези з подальшою її перевіркою,

обговорення і аналіз отриманих результатів. При виконанні проєкту повинні використовуватися методи сучасної науки.

Інформаційний проєкт спрямований на збір інформації про який-небудь об'єкт або явище з метою аналізу, узагальнення і представлення інформації для широкої аудиторії. Такі проєкти вимагають добре продуманої структури і можливості її корекції по ходу роботи. Виходом проєкту часто є публікація в ЗМІ, в т. ч. у мережі Internet.

Творчий проєкт припускає максимально вільний і нетрадиційний підхід до його виконання і презентації результатів. Це можуть бути витвори образотворчого або декоративно-прикладного мистецтва.

Рольовий проєкт. Розробка і реалізація такого проєкту найбільш складна. Беручи участь в нім, учні беруть собі ролі літературних або історичних персонажів, вигаданих героїв з метою відтворення різних соціальних або ділових відносин через ігрові ситуації. Результат проєкту залишається відкритим до самого закінчення.

Розглянемо класифікацію методу проєктів за комплексністю і характером контактів.

По комплексності (предметно-змістовній області) можна виділити два типи проєктів: монопроєкти й міжпредметні.

Монопроєкти реалізуються, як правило, у рамках одного учбового предмета, в нашому випадку предмету технології або однієї області знання, хоча можуть використати інформацію з інших галузей знань і діяльності. Керівником такого проєкту виступає учитель-наочник, консультантом - учитель іншої дисципліни. Монопроєкти можуть бути, наприклад, літературно-творчими, природничонауковими, екологічними, мовними (лінгвістичними), спортивними, історичними, географічними, музичними. Інтеграція здійснюється лише на етапі підготовки продукту і презентації: наприклад, комп'ютерне верстання літературного альманаха або музичне оформлення спортивного свята. Такі проєкти можуть проводитися (з

певними обмовками) у рамках класно-урочної системи.

Міжпредметні проєкти виконуються виключно в позаурочний час і під керівництвом декількох фахівців в різних областях знання. Вони вимагають глибокої змістовної інтеграції вже на етапі постановки проблеми. Наприклад, проєкт по темі «Проблема людської гідності в українському товаристві ХІХ - ХХІ ст..», вимагає одночасно історичного, літературознавства, культурологічного, психологічного і соціологічного підходів.

За характером контактів проєкти можуть бути: внутрішньокласними; внутрішньошкільними; регіональними; міжнародними.

Останні два типи проєктів можуть виконуватися за допомогою телекомунікацій, оскільки вимагають координації діяльності учасників, їх взаємодії в мережі Internet і, отже, включення засобів сучасних комп'ютерних технологій.

Класифікація проєктів за тривалістю визначає міні-проєкти, короткострокові й підсумкові проєкти.

Міні-проєкти можуть укладатися в один урок або частину уроку.

Короткострокові проєкти вимагають виділення 4 - 6 уроків, які використовуються для координації діяльності учасників проєктних груп. Основна робота по збору інформації, виготовленню продукту і підготовці презентації виконується у рамках позакласної діяльності.

Робота здійснюється в групах, тривалість - 4 уроки.

1-й урок: визначення складу проєктних груп, видача завдання (збір інформації по своїх елементах).

2-й урок: звіти груп за зібраною інформацією, виробітку змісту проєктного продукту і форми його презентації.

3-й і 4-й спарені уроки: презентація готових проєктів, їх обговорення і оцінка.

Підсумкові проєкти виконуються в групах в ході останньої чверті. Їх реалізація займає 16 годин відповідно до учбової програми освітньої області

«Технологія». При виконанні підсумкового проєкту можливе поєднання класних форм роботи (майстерні, лекції) з позакласними (екскурсії і експедиції, відеозйомки та ін.). Усе це, завдяки глибокому «зануренню» в проєкт, це робить роботу по виконанню творчого завдання оптимальною формою організації проєктної роботи.

«Окрім вище розглянутої класифікації творчих проєктів можливі і довгострокові (річні) проєкти можуть виконуватися як в групах, так і індивідуально. Такі проєкти можуть виконуються по складних і значимих темах у рамках учнівських наукових товариств. Увесь цикл реалізації річного проєкту - від визначення теми до презентації (захисту) - виконується в позаурочний час». [20]

У методичній літературі рекомендується таким чином оформляти проєкт.

Перша сторінка:

а) найменування проєкту;

б) ім'я і прізвище автору (ів);

в) ім'я, по батькові і прізвище, вчений ступінь і звання (якщо є), місце роботи керівника проєкту;

г) місце головного навчання автору (ів) : місто, освітня установа, клас;

д) найменування освітньої організації, назва дитячого творчого об'єднання, де був виконаний проєкт (з адресою і поштовим індексом). Якщо проєкт здійснений цілком автономно, то вказується домашня адреса;

е) рік підготовки проєкту.

Друга сторінка. Зміст.

З третьої сторінки. Головний зміст проєкту :

а) обґрунтування гостроти проблеми;

б) перелік виявлених проблем, розгляд підстав їх появи;

в) мета і завдання проєкту з вказівкою його сфери використання;

г) короткий літературний огляд (абстрактне обґрунтування проєктної

частини);

- д) підсумки практичних дослідно-пізнавальних досліджень ;
- е) зміст проєкту (пропоновані шляхи і способи вирішення проблеми);
- ж) передбачуваний підсумок у разі втілення проєкту в життя.

Остання сторінка.

Список літератури (за правилами бібліографічного відображення).

Далі можна приготувати паспорт для проєктної діяльності.

У кінці проєктної діяльності необхідно віддячити учням. Це можна зробити за допомогою заохочень. Також вчитель пише рецензію до творчого проєкту, в якій відображає всі сильні і слабкі сторони виконаної роботи, вносить пропозиції для учнів щодо вдосконалення виконуваного виробу та усунення зроблених в ході роботи помилок.

Оцінка здійснених проєктів зобов'язана нести стимулюючий характер, не личить перетворювати презентацію на змагання проєктів з присудженням місць. Учні досягли особливих підсумків, треба заохотити дипломами або незабутніми подарунками, не присуджуючи місць, зобов'язаний бути заохочений будь-хто, хто брав участь в проєкті. Виділити трохи номінацій, зафіксувати переможців у будь-якій номінації. Зокрема, можуть бути належні номінації: «Проєкт пізнавальний», «Необхідний проєкт», «Проєкт пам'ятний», «Яскравий проєкт», «Радісний проєкт», «Творчий проєкт», «Проєкт дослідницький», «Проєкт ігровий». Окрім власних призів зробити загальний приз цілому класу за креативне оформлення проєкту.

2.2 Особливості методики реалізації творчого проєкту «Лялька-мотанка» на уроках трудового навчання

В учнівській проєктній творчій роботі технологія для дівчаток «Лялька народна з тканини» учні 6 класу, вивчають історію виникнення ганчіркових

ляльок і їх функцію в народних обрядах і віруваннях, а також розглядають наявні ідеї дизайну і виготовлення ганчіркових ляльок та їх призначення. Для цього проекту вибрали виготовити ляльку-оберег з тканини, яку шили «на щастя».

У індивідуальному творчому проєкті за технологією про виготовлення ганчіркової ляльки своїми руками, буде поетапно описані виконані дії з виготовлення ляльки-оберіг, що приносить щастя, а також вказані правила вибору матеріалів, інструментів і пристосувань для виготовлення виробу, обґрунтуємо послідовність виготовлення і зборки деталей ляльки, буде виставлена екологічна оцінка і проведений економічний розрахунок вартості отриманого виробу [33].

Етап 1. - «Хто в ляльки не грав, той щастя не бачив» - свідчить народна мудрість. У ляльки діти грали раніше, грають сьогодні і гратимуть завжди. Про ляльку можна піклуватися, любити, возити в колясці, завертати, вколисувати, наряджати. Вона може стати подружкою, сестрою, дочкою. Вибрана тема здалася нам цікавою тому, що лялька - найдревніша і найбільш популярна іграшка. Адже саме ляльки можуть розповісти про життя наших предків, їх культурі і традиціях.

Попри те, що по всьому світу добре налагоджено промислове виробництво іграшок, з кожним днем росте інтерес до виробів ручної роботи. В наші дні в сувенірних крамницях можна зустріти вироби народних промислів, у тому числі і ляльки. Це підтверджує що, на народну іграшку не впливає час, і вона як і раніше знаходить свій шлях до сердець дітей і дорослих. Лялька може розповісти про традиції і культуру нашого народу, Вони нагадують нам про нашу багату історію, зв'язують нас з нашими предками [6].

Я думаю, що тема творчого проєкту дуже важлива, тому що кожна людина повинна знати культуру і традиції свого народу.

Мета: виготовлення і вивчення призначення ляльок і зв'язок їх з

народними традиціями.

Завдання проєкту :

- Познайти з історією виникнення народної ляльки;
- Вивчити види народних ляльок і технології їх виготовлення;
- Виготовити традиційні народні ляльки.

Історія ганчіркової ляльки

Щоб зрозуміти що таке лялька, звернемося до словника С. І. Ожегова. Там пояснюється, що лялька - це дитяча іграшка у вигляді фігурки людини. На думку інших учених - це будь-яка фігурка людини, навіть якщо вона не є дитячою іграшкою.

З книг дізналися, що раніше іграшок в магазині не було, і їх робили самі: з дерева, соломи, шматочків тканини. Лялечки робилися і для того, щоб захистити людину від злих сил, перейняти на себе хвороби і нещастя, допомогти визріти хорошому урожаю, щоб були у будинку достаток і прибуток.

Раніше в селах ляльок шили для здійснення різних обрядів. Обрядовими ляльками можна було грати дітям, а ігрові ляльки ні в якому разі не можна було використати при обряді. У традиційних народних ляльок «стать» не зображувалася. Вважалося, що якщо намалювати «стать» ляльці, в неї може вселитися «злий дух». [21]

Були ще особливості у виготовленні рукодільних ляльок зроблених для обрядових цілей. Їх робили «в один присід», ніколи не залишаючи недоробки на потім. По своєму призначенню народні ляльки діляться на три великі групи: ляльки-обереги, ігрові і обрядові.

В глибокій старовині лялечка була людині захистом від хвороби, нещастя, злих духів. Лялька берегла людину, її так і називали: оберіг або берегиня. Про ляльку-оберега вигадували казки, в яких вони були чарівними помічницями : охороняли, рятували, давали своїм хазяйкам мудрі поради. Усі пам'ятають казку Афанасьєва «Василина Прекрасна», в якій лялька

допомогла Васишині пережити багато горя і пройти через усі випробування, які готували їй мачуха і Баба-яга.

«Лялечки «День і Ніч» оберігають зміну дня і ночі, порядок у світі. Вдень виставляють вперед світлу, а вночі - темну. Лялечка «День» стежить за життям людей при світлі дня, оберігає день. Щоб день не даремно пройшов, а з толком. Тоді і лялечка задоволена, і у людей усе добре. Лялечка «Ніч» - мудра, задумлива, спокійна, вона хазяйка ночі. Вона стежить, щоб усі угамувалися і лягли спати, відпочивати від денних справ, набиратися сил. Вона дарує сон і оберігає його». [35]

Дзвоник - лялька добрих вістей. Ця лялечка - весела, завзята, приносить у будинок радість і веселощі. Це оберіг гарного настрою. Даруючи Дзвоник, людина бажає своєму другу отримувати тільки хороші вісті і підтримує в нім радісний і веселий настрій.

Пеленашка - прадавня лялька-оберег. Пеленашка знаходилася в люльці до хрещення дитини. Спеленена лялька могла бути використана дітьми в іграх. Цю ляльку зберігали в сім'ї разом з хрестильною сорочкою.

Рівно рік був відпущений оберегові, який називався «12 лихоманок». Робили його у вигляді 12 фігурок, підвішених на червоній нитці над піччю, щоб відлякувати тих, що приносять хвороби демонів-трясовиць, яких звали Дряхліючи, Дурнішаючи, Глядея, Ленея, Німіючи, Ледея, Трясея, Дремлея, Огнея, Вітріючи, Жовтіючи і Авея. Керує сестрами-лихоманками старша сестра на ім'я Кумоха. Вважалося що той, хто спить надвечір, той проспить Кумоху.

За переказами демони-лихоманки залітають у будинок через трубу вночі і вселяються в людей, починають їх трясти, розслабляти їх суглоби і ламати кістки. Змучивши одного, лихоманка переходить в іншого. При польоті своєму вона цілує обрані жертви, і від дотику її вуст людина негайно захворює. Для захисту від сестриць-трясовиць, робили однойменних лялечок з трісок, обмотаних клаптиками, - обов'язково з одягу, що зноситься.

Лялечок зв'язували шнурком і вішали біля пічної труби. Вважалося, що лихоманка, влетівши вночі у будинок через трубу, почне оглядатися у пошуках жертви, побачить ляльку, упізнає в ній себе, в неї і вселиться. Ті ляльки, що попрацювали свій термін спалювали по весні.

Із старих речей жінки без використання ножиць і голки робили Вепську ляльку. Ляльку до народження малюка клали в колиску, щоб зігріти її. Після народження вона висіла над дитиною, охороняючи його від хвороб. Коли дитина піростала, її віддавали йому грати.

Ігрові ляльки. Ігрові ляльки, призначалися для забави дітям. Вони ділилися зшивні і згорнуті. До ігрових згорнутих ляльок відносять ляльки - закручування, які виготовлялися дуже просто. Часто таких ляльок робили самі діти [30].

Найпоширеніша дитяча ігрова лялька - Стригушка. Робилася вона із стриженої трави. Коли жінка йшла в полі, вона брала дитину і, щоб він міг грати з чимось, робила йому ляльку з трави. Часто таку ляльку використовували і з лікувальною метою. Коли дитина хворіла, то в таку ляльку вплітали лікувальні трави. А коли дитина грала з нею, то запах трави чинив лікувальну дію на нього.

У подарунок на іменини робили ляльку Ангелка. Зайчика на пальчик робили дітям з трьох років, щоб вони мали друга, співрозмовника. Цю іграшку раніше батьки давали дітям, коли йшли з будинку, і якщо ставало нудно або страшно до нього можна звернутися як до друга, поговорити з ним, поскаржитися або просто пограти.

Стовбушки. Серед українських селянських дівчаток була поширена гра «у весілля». Для цієї гри дівчата робили лялечок - стовбушек. Діти намагалися скопіювати не лише основні дійства весільних обрядів, що здійснювалися на їх очах, але і костюми персонажів. [3]

Обрядові ляльки. Раніше до будь-якого свята в сім'ї майстрували ляльку, в яку вкладалися частка душі. Тому викидати таких ляльок вважалося

справою грішною. Обрядових ляльок шанували і ставили в хаті, в червоний кут.

Лялька Коза. Коза і ведмідь - неодмінні учасники святкового різдвяного обходу дворів, оскільки ці тварини у слов'ян здавна пов'язані з культом родючості. Коза була символом життєвої сили, і цю силу вона повинна була принести хазяїну хати і його землі, полю, щоб краще народився хліб.

Лялька Купавка - це обрядова лялька одного дня. Вона втілювала собою початок купань. Її сплавляли по воді, а стрічки, прив'язані до її рук, забирали з собою людські хвороби і знегоди. Ця лялька свят Аграфени Купальниці і Івана Купала.

Домашня Масниця. Масниця - древнє язичницьке свято до хрещення Русі і присвячується поклонінню Сонцю, що дає життя і сили усьому живому. Саме на честь сонця пекли млинці - обрядову їжу. У один з днів святкового тижня масляної, коли молоді приходили до тещі на млинці, цю ляльку виставляли у вікнах або дворах. Оберіг робився на рік. Зберігали ляльку в червоному кутку або біля входу в житлі, а на наступному святі спалювався або пускався по воді.[7]

«Були ляльки і в допомогу хазяїці. Лялька Десятиручка допомагала дівчині або молодухе (дівчина, яка нещодавно вийшла заміж) в господарстві. Її робили з лика або соломи 14 жовтня на Покрив, коли сідали за рукоділля. У виготовленні використовуються нитки червоного кольору, який являється оберегом. На низ сарафана округову прив'язується обов'язково 9 червоних ниточок-бантів. Таку ляльку часто дарували на весілля, щоб жінка усе устигала, і усе у неї ладналося». [26]

Етап 2 - Розробка ідей, варіантів ляльки

Що можна вибрати для творчої роботи? Це може бути лялька оберіг, ігрова лялька або обрядова лялька на свято. Якій віддати перевагу? Вони красиві, оригінальні і незвичайні.

У процесі збору інформації було розглянуто ряд варіантів:

Модель №1

Модель №2

Модель №3

Рис. 2.1 – Ляльки мотанки моделі та аналоги

Таблиця 2.1

Вибір моделі ляльки

№з/п	Вимоги до виробу	Модель №1	Модель №2	Модель №3
1	Оригінальність	+	+	+
2	Економічність	+	+	+
3	Простота у виготовленні	+	+	+
4	Наявність необхідних знань і умінь	+	+	+
5	Наявність матеріалу	+	+	+
6	Наявність необхідних інструментів і пристосувань	+	+	+

Модель №1 отримала 6 (+)

Модель №2 отримала 6 (+)

Модель №3 отримала 6 (+)

Етап 3 - Вибір оптимального варіанту для вирішення проблеми

Проаналізувавши усі ідеї, було вирішено спробувати виконати усі

ляльки від простої до складнішої, на протязі 2 неділь на уроках технології, було зроблено велику кількість різних ляльок. Вважаю що надалі вони можуть бути використані в якості подарунків.

Етап 4 - Вибір моделі, інструментів, пристосувань і устаткування.

Для виготовлення знадобляться наступні матеріали і інструменти.

Матеріали: - відрізи різноманітної тканини - фурнітура - атласна стрічка шириною 12 мм - по 1м різного забарвлення - кольорові нитки

Інструменти і пристосування : - голка з великим вушком, - ножиці.

Етап 5 - Організація робочого місця і екологічне обґрунтування проєкту.

Перш ніж приступити до виконання потрібно правильно організувати робоче місце так, щоб усі інструменти були під рукою. Освітлення ліворуч, шкатулка з голками на найвиднішому місці, з правого боку ножиці.

«Виготовлення ляльок, виконується в техніці ручного рукоділля, в якій використані тканини, кольорові нитки, шовкові стрічки різних кольорів, естетично оформлена, матеріал оптимально підібраний, екологічний і гігієнічний». [26]

Виготовлення ляльок мотанок - екологічно чисте виробництво:

- немає шкоди навколишній природі;
- немає викидів в навколишню атмосферу;
- немає шкоди здоров'ю;
- матеріали з натуральної сировини.

Виготовлення ляльок-мотанок - виробництво з найнижчою собівартістю:

- використання залишків кольорової бавовняної тканини після розкрою;
- використання ниток, тасьми, стрічок, мережива, синтепона що мають в наявності;
- роботи виконувалися в денний час.

Економічне обґрунтування проєкту представлено в табл.2.2.

Таблиця 2.2

Економічне обґрунтування проекту

№	Найменування	Ціна, грн.	Витрата	Вартість, грн.
1.	Відрізки тканини (б/у тканини, старі речі)	-	-	0
2.	Атласна стрічка	10,00	1 м.	10,00
3.	Нитки	20,00	1 шт.	20,00
Разом:				30,00

Таким чином, собівартість однієї ляльки приблизно дорівнює 30 грн. Вартість виробу невелика, оскільки використовувалися запаси вживаних речей і ниток, які були в наявності.

У собівартість не входить вартість роботи, оскільки ляльки виготовлений самостійно, тому проектна робота економічно доцільна [7].

Етап 6 - Технологічна карта виготовлення ляльки з тканини, представлено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Технологічна карта виготовлення ляльки з тканини

	<p>Матеріали: два квадрати середньої щільності або аналогічної тканини 10x10 см, льон сантехнічний, смужка діаметром 3 см, тонкий трикотаж, смужка яскравої тканини для спідниці завдовжки 12-14 см, висота 4-5 см, нитки червоні міцні, ножиці, голка, гребінець (краще дерев'яна)</p>
---	---

Продовження табл. 2.3

	<p>Спочатку готується волосся, льон потрібно розчесати, краще дерев'яним гребінцем. З тонкого пасма скрутити нитку і нею перев'язати розчесане волосся, посередині не більше 3 см завширшки. Очосом оформлятимемо голову.</p>
	<p>Тіло. Далі, один квадрат скручуємо в «трубочку», обв'язуємо на кінцях, надіваємо і обв'язуємо "обувку". Способів взути ляльку дуже багато : обв'язати, обшити, обмотати, і тому подібне</p>
	<p>Складаємо навпіл, зав'язуємо частину для голови, з відступом 1-1,5 см. Тримаючи очіс в лівій долоні починаємо як би укручувати правою рукою голову в очіс, поступово туго і рівно збільшуючи її до 2.5 – 3 см</p>
	<p>Голову поміщаємо в центр другого квадрата по діагоналі. Оформляємо особу, сорочку, ручки, підгинаючи і перев'язуючи.</p>

Продовження табл. 2.3

	<p>Визначаємо висоту спідниці і призбираємо її. Зав'язати спідницю потрібно як можна вище до шиї, для цього після стягання спідниці нитки пропустити під ручками, тим самим підтягнути і зміцнити спідничку.</p>
	<p>Тільки після надітої спідниці можна прив'язувати волосся. Ззаду їх пасмочки з'єднати, закривши усю потилицю, міцно перев'язати навколо шиї.</p>
	<p>Заплести туго косу, зав'язати нитками, стрічкою.</p>

Технологічна карта виготовлення ляльки на щастя.

Назва ляльки говорить саме за себе. Можна подарувати таку лялечку подрузі, мамі, бабусі і побажати щастя дорогій близькій людині. Ми провели декілька майстер-класів по виготовленню ляльок, як з учнями так і з батьками.

Для виконання роботи знадобилося: два білі квадрати 10x10 см, льон сантехнічний, два гуртки діаметром 3 см, смужка яскравої тканини для спідниці завдовжки 12-14 см, висота 4-5 см, нитки червоні міцні, ножиці,

голка.

- Робимо з одного квадрата трубочку, край зашиваємо. Два кінці - це дві майбутні ніжки.

- Шиємо черевички з 2 шматків тканини, і стягуємо по краю зборочкою. Надіваємо на ніжки і пришиваємо до них.

- Скоточку - трубочку з черевичками складаємо навпіл і вгорі робимо голівку - обмотуємо місце голівки клоччям.

- Беремо другий квадрат, накладаємо його на голову ляльці і зав'язуємо по шиї червоною ниткою.

- Кольоровий прямокутник зшиваємо збоку і згори зтягується зборочкою. Одягаємо ляльці під ручки.

- Робимо волосся. Льон потрібно розчесати. З тонкого пасма скрутити нитку і нею перев'язати розчесане волосся. Ззаду їх пасмочки з'єднати, закривши усю потилицю, міцно перев'язати навколо шиї. Можна волоски пришити до голови. Кіска має бути досить довгою, до п'ят. Плетемо кіску і внизу фіксуємо червоною ниткою або вузькою стрічкою. Лялечка готова.

ВИСНОВОК

В педагогічному процесі актуальними є методи і методичні прийоми, спрямовані на формування в учнів умінь і навичок самостійно добувати нові знання, збирати необхідну інформацію, висувати гіпотези, робити висновки. Метод проєктів і проєктні технології відносяться до цих методів. Вони активно використовуються вчителями на уроках технології, та позаурочній діяльності, а також позакласній роботі.

В ході виконаної роботи нами була вивчена і проаналізована існуюча література з поставленого питання, ознайомилися з учбовими програмами, навчальними посібниками, були узагальнені отримані відомості і в підсумку цього зроблені наступні висновки.

Різноманітність типів проєктної діяльності надає право на застосування найбільш продуктивних і відповідних проєктів для різних ситуацій. Тому, метод проєктів зараз широко використовуватися в освітньому процесі.

Реалізація методу проєктної діяльності в закладах середньої освіти дозволяє учням робити для себе відкриття, ставити цілі і досягати їх. Працюючи над проєктом, учні більше дізнаються про себе, про свій потенціал, розвивають різні здібності (мислення, уява, пам'ять, тощо).

Щоб створити умови для самостійної проєктної діяльності учнів треба:

- 1) провести підготовчу роботу;
- 2) враховувати персональні і вікові особливості учнів;
- 3) забезпечити мотивацію;
- 4) чітко розуміти суть самого проєкту;
- 5) створювати групу не більше 5-7 учнів;
- 6) враховувати учбові предмети для створення проєктної діяльності;
- 7) враховувати і уникати «підводних каменів».

Під час організації роботи необхідно враховувати вікові психолого-фізіологічні особливості учнів. Теми для проєктів бажано вибрати з

спеціалізованих підручників.

Робота з реалізацією впровадження методу проєктів на уроках трудового навчання в закладах загальної середньої освіти дійсно стимулює здатність приймати рішення, вибирати, говорити та слухати. Проєктний метод подарував учням радість вчитися, відкриватися новому, розкрита потреба будувати та досліджувати, допомагати та розвивати основні навички для цілісного становлення людини.

Робота з проєктам дозволила учням розкрити нові навички, навчила реагувати на складні виклики, що стимулювали учнів до пошуку нових та закріплення набутих знань, а завдяки груповій роботі дозволила створити умови для розвитку творчості. Робота з проєктами дозволила інтегрувати знання як «мережу значущих питань», які замість того, щоб починати з об'єктно-орієнтованих знань, показали безліч нових поглядів на світ.

Проєктна робота, була заснована на проблематизації, розпочалася із залучення учнів до змістовного навчання, «прокачала» дослідницький процес, зібравши та обробивши дані, учні сформулювали гіпотези, що стимулювало процес прийняття рішень, записали дані, створювали нове, в підсумку вийшла гарна лялька. З поставленою задачею повністю впоралися.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. А. Медведь, Р. Лещук, Юлія Палій Трудове навчання. 8 клас. Робочий зошит/ Х. Ранок. 2017.
2. Б.М. Терещук, С.М. Дятленко, В.М. Гащак, Р.М. Лещук Трудове навчання// Генеза, 2014.
3. Бех, І. Д. Психологічні джерела виховної майстерності : навч. посіб. / І. Д. Бех. — К. : Академвидав, 2014. — 248 с.
4. Бондар С.П. Перспективні педагогічні технології в шкільній освіті / С.П. Бондар, Л.Л. Момот, Л.А. Липова, М.І. Головка – Рівне : Тетіс, 2003. – 200 с.
5. Боринець Н. І. Трудове навчання. Банк ідей для творчих проєктів / Н. І. Боринець: методичний посібник. – К.: Шкільний світ, 2011. – 128 с.
6. Депетист, О. В. Національно-патріотичне виховання молодших школярів / О. В. Депетист, В. В. Чала, Н. А. Ярова. — Х. : Вид. група «Основа», 2013. — 128 с.
7. Журнал «Трудова підготовка у закладах освіти». - 2014. - № 1, 4; - 2002. - № 1; 2015-2016 рр.
8. Інноваційні технології розвитку особистості учнів на уроках трудового навчання.Режим доступу:
http://osvitnitexnologii.blogspot.com/2012/03/blog-post_24.html.
9. Кава Л. Г. Розвиток творчих здібностей на уроках трудового навчання. / Л. Г. Кава, Жидачівська гімназія, 2013. – 35с.
- 10.Коберник О. Проектна технологія на уроках трудового навчання / О. Коберник // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2008. – № 1. – С. 4.
- 11.Коберник О. Сучасні проблеми впровадження проєктної технології на уроках трудового навчання / О. Коберник // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2011. – №3. – с. 3-6.

- 12.Коберник О.М. Технології: 11 кл.: підручник для загальноосвіт. навч. закл.: / О.М. Коберник, А.І. Терещук, О.Г. Гервас –К.: Літера ЛТД, 2011. – 160 с.
- 13.Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів в системі загальної середньої освіти: Трудове навчання. Креслення. // Трудова підготовка в закладах освіти. - 2000. - №4. - С.2 - 5.
- 14.Коньшева Н.М. Теорія і методика викладання технології в початковій школі Навчальний посібник для студентів пед. внз і коледжів. — Смоленськ: Асоціація ХХІ століття, 2006. — 296 с.: илл.
- 15.Лебедев Д.В. Гадзик А.М , Южненко В.В. Трудове навчання: Технічні види праці: загальноосвітні навч заклади - підруч. для 6 кл. /Х - ФОЛЮ
- 16.Мельничук, С. Г. Педагогіка: теорія виховання : навч. посіб. для студ. ВНЗ / С. Г. Мельничук. - К. : Слово, 2015. — 288 с. : іл.
- 17.Метод проектів (Антологія педагогічної думки) // Початкова освіта. – 2018. – №4 - 97с.
- 18.Проектна культура як основний спосіб реалізації інноваційної педагогічної діяльності // видання «Теорія та методика управління освітою», №3, 2014 р., - 97с.
- 19.Пахомова Н. Ю., Дмитрієва Н. В., Кузьміна Е. В. Проектна діяльність. Оцінювання досягнень ічнів : методичний посібник для учителя початкових класів. 2 клас - М: - підручник, 2017 – 123 с.
- 20.Полат Е.С., Бухаркіна М.Ю. та ін. Нові педагогічні і інформаційні технології в системі освіти : Навчальний посібник - М.: 2014. С. 6-10.
- 21.Пахомова Н. Ю., Дмитрієва Н. В., Кузьміна Е. В. Проектна діяльність. Оцінювання досягнень учнів : методичний посібник для учителя початкових класів. 2 клас - М: - підручник, 2017 – 102 с.
22. Рак Л. Творчі проекти на уроках трудового навчання: обслуговуючі та технічні види праці: 8-11 класи / Упоряд. Л. Рак, Н. Борінець. – К. : Шкільний світ, 2016. – 120 с.

23. Савченко, О. Я. Виховний потенціал початкової освіти : посіб. для вчителів і методистів початкового навчання / О. Я. Савченко. - 2-ге вид., доповн., переробл. - К. : СПД Богданова А. М., 2014. - 226 с.
24. Сидоренко В. Проектний підхід і вимоги до вчителя / В. Сидоренко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2015. – №9. – С. 3-5.
25. Сидоренко В. Проектний підхід і вимоги до вчителя / Віктор Сидоренко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2014. – №9. – С. 3-5.
26. Твоя країна – Україна : енциклопедія українського народознавства / упоряд. Н. Д. Кусайкіна. — Х. : ВД «Школа», 2019. - 496 с.
27. Терещук А., Вдовиченко А. Навчання учнів основних етапів проектно-технологічної діяльності // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2004. – №4. – С. 10-13.
28. Технології виховання / упоряд. Н. Мурашко. - К. : Шк. світ, 2011- 128 с.
29. Трудове навчання (технічні види праці): Підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів / А.І. Терещук, М.А. Захаревич.- Київ: Літера ЛТД, 2016. - 200 с.
30. Трудове навчання в школі: проектно-технологічна діяльність. 5-12 класи / [За ред. О. М. Коберника, В. В. Бербец, Н. В. Дубова та ін.] –Х.: Вид. група «Основа», 2015. – 256 с.
31. Трудове навчання для дівчат: підручник для 5-го кл. загальноосв. навч. Закладів. / І.Ю. Ходзицька, Н.М. Павич, О.В. Горобець, О.І. Безносюк. - Кам'янець-Подільський, Аксіома, 2014. - 160 с.
32. Тарасова, І. П. Метод проектів в освітній установі / І.П. Тарасова // Професійна освіта: додаток до журналу. 2014. № 12.
33. Ходзицька І.Ю., Павич Н.М., Горобець О.В., Крімер В.В. - Трудове навчання. 5-6 клас. Підручник// Х.: 2020 – 56с.
34. Хроленко М. Застосування методу проектів у процесі вивчення курсу «Основи демографії» / М. Хроленко. – Молодь і ринок, 2015 – №3

(122), – С. 74.

35. Шуляк В. Створення і втілення в життя власних проектів // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2004. – №3. – С.8-9.
36. Мохненко А.С. Аналіз ефективності функціонування підприємств продовольчої сфери / А.С. Мохненко, О.М. Федорчук, О.І. Протосвіцька // Обліково-аналітичне забезпечення й оподаткування розвитку суб'єктів агробізнесу та сільських територій: колективна монографія; за ред. Л.О. Мармуль. – Херсон: Айлант, 2019. – С. 223-235.
37. Мохненко А.С. Економічна сутність конкуренції і конкурентоспроможності / А.С. Мохненко // Таврійський науковий вісник. – Херсон, 2010. – № 68. – С. 165-171.
38. Мохненко А.С. Інвестиційно-інноваційне забезпечення конкурентоспроможного розвитку підприємств / А.С. Мохненко, О.М. Федорчук, О.І. Протосвіцька // Розвиток підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища: управління, реалізація та перспективи: колективна монографія; за ред. Шарко М.В. – Херсон: ФОП Вишемирський В.С., 2019. – С. 227-243.
39. Мохненко А.С. Оцінка конкурентоспроможності підприємств агропромислового сектору економіки / А.С. Мохненко // Сучасний стан та пріоритети розвитку системи обліку, оподаткування й аналізу виробничо-економічної діяльності суб'єктів господарювання агропромислового сектору економіки: монографія; за ред. Л.О. Мармуль. – Херсон: Айлант, 2018. – С. 158-167.
40. Мохненко А.С. Підвищення економічної ефективності підприємств в умовах євроінтеграційних процесів / А.С. Мохненко // Теорія, методологія і практика обліку, оподаткування й аналізу виробничо-економічної діяльності суб'єктів агробізнесу та сільських територій: нові реалії та перспективи в умовах інтеграційних процесів: колективна монографія; за ред. Л.О. Мармуль. – Херсон: Айлант, 2020. – С. 187-200.

41. Мохненко А.С. Стратегія розвитку регіонального газотранспортного підприємства / А.С. Мохненко, К.В. Мельникова, О.М. Федорчук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки". – Херсон, 2018. – № 32. – С. 91-94.
42. Мохненко А.С. Особливості корпоративної культури на ІТ-підприємствах в сучасних умовах ведення бізнесу / А.С. Мохненко, К.В. Мельникова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки". – Херсон, 2021. – № 42. – С. 50-61.
43. Мохненко А.С. Управління конкурентоспроможністю підприємства на основі застосування системного підходу / А.С. Мохненко, О.М. Федорчук, О.І. Протосвіцька / Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту – Черкаси, 2018. – № 2 (25). – С. 13-25.
44. Мохненко А.С. Формування системи забезпечення зовнішньоекономічної діяльності газотранспортного підприємства / А.С. Мохненко // Структурна модернізація економіки: прогностні сценарії та перспективи розвитку регіону: монографія; за ред. проф. Шарко М.В. – Херсон: ПП "Вишемирський", 2018. – С. 276-284.
45. Mokhnenko A. Software economy as a vector of management of innovative infrastructure of the region / A. Mokhnenko, O. Fedorchuk, K. Melnikova // Вісник Хмельницького національного університету. Серія "Економічні науки". – Хмельницький, 2019. – № 5. – С. 7-10.
46. Mokhnenko A. Concept of sustainable development of the food sector enterprises in the competitive environment / A. Mokhnenko, O. Fedorchuk, O. Protosivitska // Development of the innovative environmental and economic system in Ukraine: monograph; edited by Khudolei V., Ponomarenko T. – Prague: OKTAN PRINT s.r.o., 2019. – С. 123-141.
47. Mokhnenko A. Integration of the supply chain management and development of the marketing system / I.Perevozova, L.Horal, A.Mokhnenko, N.Hrechanyk, A.Ustenko, O.Malynka, L.Mykhailyshyn // International Journal

of Supply Chain Management. – 2020. – № 9. – Issue 3. – P. 496-507.

48. Mokhnenko A. Mathematical-Logistic Model of Integrated Production Structure of Food Production / A.Mokhnenko, V.Babenco, O.Naumov, I.Perevozova, O.Fedorchuk // CEUR Workshop Proceedings, 2020, Volume 2732, P. 446-454.